

נח איש צדיק?

האם תמיד עלינו לדון לכף זכות,
או אולי לעיתים נדירות עלינו לדון לכף חובה?
ניתוח מרתק של הזוהר על נח ומשה רבינו,
וביאורו המהפכני של הרבי.

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת נח

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר info@jewishinsights.org
כדי להוריד מערכי שיעור נוספים, בקר באתר www.JewishInsights.org/he

Published and Copyright 2023 by
Shluchim Office International
816 Eastern Parkway, Brooklyn,
NY 11213
718.221.0500

5784 - 2023

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל יסוצקי
אדמיניסטרציה | מענדל גרינברג

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפסו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב.בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לוצרן, שוויץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב ניסן רופו
הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
י"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה: הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב זושא גרייזמאן
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח זזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

5. א. לשבח או לגנאי.....

בפרשתנו מסופר שה' מחריב את העולם על ידי המבול, ומתחיל אותו מחדש עם משפחתו של נח. (מקור 1). אלפי שנים מאוחר יותר, כאשר ה' אומר למשה רבינו שהוא רוצה להשמיד את העם, ולהתחיל אותו מחדש עם משה, משה מתחנן לה' לסלוח לחטאם, ואם לא – שיהרוג גם אותו (מקור 2). בזוהר מובא, שרבי יצחק דורש בגנות נוח שלא ניסה להציל את אנשי דורו, ורבי יהודה מלמד עליו זכות שהוא לא היה יכל לעשות זאת (מקור 3).

הרבי מצטט את ביאור אביו רבי לוי יצחק, שהסיבה לכך שחכם אחד דורש לגנאי והשני לשבח, נובע משורש נשמתם שמגיע ממידת החסד או הגבורה. הדברים דומים לנכתב בתניא, שפסקי ההלכה של התנאים והאמוראים הושפעו מההבדלים בשורש נשמתם. (מקור 4).

הרבי אינו מסתפק בהסברו של אביו ושואל, היתכן לדרוש בגנותו של נח? הרי עלינו לדון כל אחד לכף זכות! יתירה מזו, יש כלל שאפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב, ולכן כתב"ה בהמה אשר איננה טהורה. (מקור 5), ואם כן, על אחת כמה וכמה בנוגע ל"נח איש צדיק"!

השאלה היא גם על פירש רשי בתחילת הפרשה על הפסוק "תמים היה בדורותיו", "יש מרבותינו דורשים אותו לשבח, ויש שדורשים אותו לגנאי". לכאורה: מאחר שישנה אפשרות לדרוש זאת לשבח, כיצד יתכן שגדולי ישראל ירצו לפרש זאת לגנאי דווקא?!

(השאלה כשלעצמה מהווה הוראה חשובה עבורנו עד כמה צריכים אנו ללמד זכות ולהתבטא בצורה נקייה ומכובדת על יהודי אחר).

10. ב. לפעמים הגנאי הוא השבח.....

ידוע הביאור, שכאשר צריכים לומר דין בנוגע בפועל, יש לדייק ולומר את הדבר באופן ברור ומוחלט, ורק כאשר מדובר אודות סיפור וכיוצא בזה שאינו נוגע למעשה בפועל, אזי צריכים לדבר בלשון נקיה. כך גם בעניינינו. מכיוון שנח נהג בצורה לא רצויה, אנו מוכרחים לומר זאת בגלוי, בכדי שהדורות הבאים לא ילמדו ממנו. ואדרבה, עצם העובדה שאומרים זאת ומוודאים שהדורות הבאים ילמדו לקח מכך, היא התיקון של נוח, ולכן זו בעצם טובתו של נוח.

הדבר דומה לסיפור שהתרחש בפטירתם של משה ואהרן, שאצל משה נאמר "ויבכו בני ישראל את משה – הזכרים בלבד, אבל באהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונתן שלום בין איש לאשתו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית ישראל זכרים ונקבות" (מקורות 6-7).

נשאלת השאלה: גם אם זה נכון שאהרן הצטיין בהשכנת שלום ולכן אבלו של העם היה גדול יותר, מדוע על התורה לרמז על כך במקום שהיא כותבת על פטירת משה, הרי זהו הזמן לדבר בשבח של משה ולא להיפך?

מסביר הרבי, שמשה עצמו רוצה שהתורה תכתוב ותדגיש ענין זה, כדי שבני ישראל ידעו שההנהגה בענין אהבת ישראל צריכה להיות דוגמת הנהגתו של אהרן.

ג. רש"י ותורת הקבלה.....12

הנקודה האמורה של הדרשה לשבח או לגנאי הובאה גם בזוהר וגם בפירוש רש"י על התורה, ובכך רואים את הקשר המיוחד שבין הזוהר ופירוש רש"י.

קשר זה מודגש גם במקום נוסף. כאשר התורה מתארת את המבול היא כותבת "גשם" ופעם "מבול" (מקור 8). מסביר רש"י שזה מרמז ש"כשהורידן – הורידן ברחמים, שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה; כשלא חזרו – היו למבול". (מקור 9). כאשר אנו מחפשים את המקור לפירוש, אנו לא מוצאים אותו לא בתלמוד ולא במדרש, אלא רק במקום אחד – בזוהר הקדוש. זה מדגיש את האחדות בין כל חלקי התורה, ושפירוש רש"י ישנם גם "נפלאות" מתורת הקבלה.

הקשר הזה מודגש גם בסיפורי המופתים על חייו של רש"י, כמו בסיפור ההצלה הניסי של אימו ברחובות וורמייזא, כשהייתה בהריון עמו, ומרכבה עמדה לדרוס אותה למוות, ובאופן ניסי נעשה שקע בקיר וכך היא ניצלה.

ד. תמיד לשאוף ליותר.....15

ההוראה מכך:

חיי האדם משולים לטיפוס בסולם. בכל יום הוא גבוה יותר ממצבו אמש, אך נמוך יותר מהדרגה אליה יכול להגיע מחר או מחרתיים. יהודי צריך להרגיש תמיד שמעמדו ומצבו בהווה הוא "גנאי" ביחס לפוטנציאל שלו. ולכן, כאשר הוא יודע ומרגיש את ה"גנאי" הזה, הרי זה יפעל עליו לבטל את ה"גנאי" ולהגיע לדרגה נעלית יותר.

פתיחה

שניים מהאישים המפורסמים ביותר בתולדות עם ישראל מתמודדים עם מצב דומה באופן שונה לגמרי, ועל שניהם מועברת ביקורת מרומזת, שבעצם מועילה להם.

השיעור לפרשת נח

משיחת ש"פ נח, ה'תשמ"ג

הנחה בלתי מוגה.

תורת מנחם ה'תשמ"ג חלק א' ע' 436 ואילך.

(לשלימות העניין, ראה לקוטי שיחות חלק כ"ה,

פרשת נח שיחה א', שם חלק כ"ד, פרשת ברכה)

א. לשבח או לגנאי

פרשת נח, הפרשה השנייה בספר בראשית, מספרת על ה"מבול" שהחריב את העולם. התורה מתארת את שחיתותם וחוסר מוסריותם של אנשי הדור טרם המבול. כתוצאה מכך, מחליט הקב"ה להביא על היקום מבול של מים כדי לאתחל את העולם ולאפשר את בנייתו מחדש על בסיס הצדק והמוסר.

נח, הנקרא בתורה 'צדיק', מְצַנֵּה לבנות תיבה ולהיכנס לתוכה יחד עם בני משפחתו ונציגות מכל עולם החי, ומזון למחייתם. נח מבצע את המשימה במלואה, וכאשר הוא נכנס לתוכה יחד עם כל הפמליה – מתחיל הגשם לרדת, שבמהרה הופך למבול הגורם להרס רב ולא מותיר דבר מהעבר. במשך כשנה, נח והנלווים עליו שוהים בתיבה הסגורה עד יבושת המים מעל האדמה. כעת העולם טהור יותר ממה שהיה טרום המבול. או אז מורה הקב"ה לנח לצאת מן התיבה ולהתחיל חיים חדשים.

נח, ניצול המבול ומנהיג העולם בתקופה שאחרי המבול, הוא נשוא שיעורינו. האם כולם תמימי דעים שנח הוא הצדיק המושלם או שגם הוא אינו חף מביקורת?

מקור 1 ספר בראשית, פרק ו', פסוקים י"ג-י"ד, ו"ז-כ"ב

ההוראה של הקב"ה לנח:

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח לְךָ כָּל בְּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מְלֵאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת הָאָרֶץ. עֲשֵׂה לְךָ תֵּבַת עֲצֵי גִפְרִית קַנִּים תַּעֲשֶׂה אֶת הַתֵּבָה וְכִפַּרְתָּ אֹתָהּ מִבֵּית וּמִחוּץ בַּכֹּפֶר. וְאֲנִי הִנְנִי מֵבִיא אֶת הַמַּבּוּל מֵיִם עַל הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל בְּשָׂר אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ יָגוּעַ. וְהַקַּמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּךָ וּבֵאתָ אֵל הַתֵּבָה אֹתָהּ וּבְנִיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׂי בְנֵיךָ אִתְּךָ. וּמִכָּל הַחַי מִכָּל בְּשָׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיא אֵל הַתֵּבָה לְהַחִיִּיתָ אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִי. וְאֹתָהּ קַח לְךָ מִכָּל מַאֲכָל אֲשֶׁר יֹאכַל וְאִסַּפְתָּ אֵלֶיךָ וְהָיָה לְךָ וּלְהֵם לְאֻכְלָהּ.

לתלמיד
עמ' 3

תגובתו:

וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים כֵּן עָשָׂה.

מקור 2 ספר שמות, פרק ל"ב, פסוקים ז'-י"א, י"ג, ל"א-ל"ב

ההצעה של הקב"ה למשה רבינו:

וַיִּזְכֹּר ה' אֵל מֹשֶׁה לְךָ רֵד כִּי שַׁחַת עָמְךָ אֲשֶׁר הֵעַלִיתָ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם. סָרוּ מִהֵרָ מִן הַדָּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם עֲשׂוּ לָהֶם עֲגֹל מִסֹּכָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ וַיִּזְבְּחוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵעֲלוּנוּ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם. וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה רְאִיתִי אֵת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֲרָף הוּא. וְעַתָּה הִנְיִיחָה לִּי וַיַּחַר אַפִּי בָהֶם וְאִכְלָם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְדוֹל.

לתלמיד
עמ' 3

תגובתו:

וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פְּנֵי ה' אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לָמָּה ה' יַחַרְה אַפְּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאָרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְכִד חֲזָקָה. זָכָר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבָּה אֶת זַרְעֲכֶם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתְּךָ לְזַרְעֲכֶם וְנָחְלוּ לְעַלְמִם.

וַיִּשָּׁב מֹשֶׁה אֵל ה' וַיֹּאמֶר אֲנָא חֲטָא חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהִי זָהָב. וְעַתָּה אִם תִּשָּׂא חֲטָאתָם וְאִם אֵין מִחְנִי נָא מִסַּפְרֶךָ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ.

מקור 3 זוהר דף ס"ז עמוד ב' [תרגום מארמית]

השוואה בין תגובותיהם של נח ומשה

בא ראה מה בין מלשה לשאר בני העולם. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה ועתה הניחה לי וגו', ואעשה אותך לגוי גדול וגו' – מיד אמר משה, וכי אעזב דינים של ישראל בשבילי? כעת יאמרו כל אותם בני העולם שאני הרגתי את ישראל כמו שעשה נח.

לתלמיד
עמ' 3

שפיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא שיציל אותו בתבה, שכתוב ואני הנני מביא את המבול מים וגו', וכתוב ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה ואני הנני מקים את בריתי וגו' וקאת אל התבה – פיון שאמר לו שינצל הוא ובניו, לא בקש רחמים על העולם ונאבדו. ומשום כך נקראים מי המבול על שמו, כמו שנאמר כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח.

לתלמיד
עמ' 4

אמר משה, כעת יאמרו בני העולם שאני הרגתי אותם משום שאמר לי ואעשה אותך לגוי גדול. כעת טוב לי שאמות ולא ישמדו ישראל. מיד – ויחל משה את פני ה' אלהיו. בקש רחמים עליהם ועורר רחמים על העולם.

ולא עזב את הקדוש ברוך הוא עד שמסר עצמו למיתה, שכתוב ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. והקדוש ברוך הוא מחל להם, שכתוב וינחם ה' על הרעה וגו'. ונח לא עשה כן, אלא רצה להנצל, ועזב את כל העולם... [והפל נאמר על משה] משום שמסר עצמו על ישראל.

אמר רבי יהודה, אף על גב שצדיק היה נח, אינו פדאי שהקדוש ברוך הוא יגן על העולם בשבילו. בא ראה, משה לא תלה הדבר בזכותו, אלא בזכות האבות הראשונים, אבל לנח לא היה לו במה שיתלה בזכות כמו משה.

אמר רבי יצחק, ועם כל זה, פיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא והקמת את בריתי אפק, היה לו לבקש עליהם רחמים. והקרפן שהקריב אחר כך – שיקריב אותו מקדם לזה, אולי ישפך הפעם מהעולם.

אמר רבי יהודה, מה היה לו לעשות, שהרי רשעי העולם היו מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא, והוא קריב קרפן?! אלא ודאי נח פוחד על עצמו היה בשביל שלא יפגש בו המות בתוך רשעי העולם, שהיה רואה מעשיהם הרעים בכל יום ואיך מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא כל יום.

<< הרבי

הגאון והמקובל רבי לוי יצחק שניאורסון (-1944 1878). אביו של הרבי, רבה של דנייפרופטרובסק, מקובל ואחד הרבנים והמנהיגים הרוחניים הבולטים בברית המועצות. נאסר והוגלה על פעולתו בהפצת היהדות והסתלק בגלות. כהונתו כרב העיר החלה בהיותו כבן שלושים ואחת שנים בלבד.

ומבאר אאמו"ר: "ר' יהודא מהפך בזכות דנח, ור' יצחק בהיפך, שמהפך בחובתו, הוא כי כל אחד מהם מדבר כפי בחינתו ומדרגתו. ר' יהודא הוא בחינת חסד ור' יצחק הוא בחינת גבורה... לכן ר' יהודא מהפך בזכותו בפי מדתו מדת החסד, ור' יצחק מהפך בחובתו כפי מדתו מדת הגבורה."

לתלמיד
עמ' 4

דבריו של רבי לוי יצחק, אביו של הרבי, תואמים לדברי אדמו"ר הזקן בהקדמתו לספר התניא.

מקור 4 הקדמה לספר התניא

והנה, אף בְּהִלְכוֹת אִיסוּר וְהִיתֵר הַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְכַנְיָנוּ, מִצָּאֵנוּ רְאִינּוּ מִחֲלוּקֵת תַּנְאִים וְאִמּוּרָאִים מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה מִמֶּשׁ, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דְבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים – לְשׁוֹן רַבִּים – עַל שֵׁם מְקוֹר הַחַיִּים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַנִּחְלָקוֹת דְּרָךְ כָּלֵל לְשִׁלְשָׁה קוּיִן, יְמִין וּשְׂמָאל וְאַמְצַע, שֶׁהֵם חֶסֶד וְגְבוּרָה וְכוּ', וְנִשְׁמוֹת שְׁשָׁרְשָׁן מִמֵּדַת חֶסֶד, הַנִּהְגָּתָן גַּם כֵּן לְהַטּוֹת כְּלָפֵי חֶסֶד – לְהִקְלֵ כּו' כְּנֹדָע.

לתלמיד
עמ' 4

אדמו"ר הזקן כותב שפסקי ההלכה שהתנאים והאמוראים חלקו בהם ופסקו כל אחד לשיטתו – כגון בית שמאי ובית הלל – הושפעו מההבדלים בשורש נשמתם. אותם שנשמתם ממידת החסד חיפשו להקל בפסיקה, ואותם שנשמתם השתלשלה ממידת הגבורה, פסקו בדרך כלל לחומרא.

זה גם מה שמסביר רבי לוי יצחק. הסיבה מדוע רבי יהודה חיפש סיבות להסביר את נח ולהאיר אותו באור חיובי, ומדוע רבי יצחק חיפש הוכחות לכך שהוא לא נהג בצורה מספיק טובה – היא תוצאה של שורש נשמתם; האחד ממידת הגבורה והשני ממידת החסד.

צריך לדון לכף זכות

<< הרבי

הרבי אינו מסתפק בהסברו של אביו ושואל, מה מביא את רבי יצחק לדרוש בגנותו של נח? גם אם שורש נשמתו הוא ממידת הגבורה, זה עדיין לא מצדיק זאת.

אך יש להבין: הוראה התורה¹ "והוי דן את כל האדם לכף זכות" מכוונת, כמובן, לכל יהודי, אפילו למי ש"מדתו מדת הגבורה" - כיצד ייתכן שרבי יצחק היה מהפך בחובתו של נח, ולא דן אותו לכף זכות, כציווי המשנה²?

לתלמיד
עמ' 5

אסור להוציא מהפה דבר מגונה

ויתירה מזו: יש כלל³ שאפילו בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב.

מקור 5 תלמוד בבלי מסכת פסחים דף ג' עמוד א'

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לְעוֹלָם אֵל יוֹצִיא אָדָם דְּבָר מְגוּנָה מִפִּיו, שֶׁהָרִי עֵקֶם הַכְּתוּב שְׂמוּנָה אוֹתִיּוֹת, וְלֹא הוֹצִיא דְבָר מְגוּנָה מִפִּיו. שֶׁנֶּאֱמַר: "מִן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינָנָה טְהוֹרָה".

לתלמיד
עמ' 5

הגמרא דורשת מאדם לאמץ סגנון דיבור נקי וחיובי, שכן התורה עצמה כך מדברת.

כאשר הקב"ה מצווה על נח להכניס לתיבה נציגות ממין החי, הקב"ה מפרט שעל נח לקחת מכל סוגי הבהמות – הטהורות ו"שאינן טהורות". ידוע שבתורה כל אות מכוונת ומדויקת, בבחינת מועט המחזיק את המרובה, ואין מקום בתורה להאריך בדיבור לשם יופי המליצה והתחביר. אם כך, היה על התורה לקצר ולכתוב הטהורות ו"הטמאות". במקום לכתוב ומן הבהמה "אשר איננה טהורה" באורך שלוש עשרה אותיות, התורה הייתה צריכה

3. ב"ב קכ"ג, א (מסיים: בגנות צדיקים דבר הכתוב (בתמי)).

1. אבות פ"א מ"ו.
2. קטע זה, מההליקוט המוגה חכ"ה נח א'.

לכתוב "ומן הבהמה הטמאה" באורך חמש אותיות – ובכך לחסוך שמונה אותיות?
ללמדך הנהגה נכונה – להעדיף תמיד שפה נקיה וחיובית!

<< הרבי

והרי הדברים קל וחומר: אם בנוגע לבהמה משתדלים שלא לכתוב דבר מגונה, על אחת כמה וכמה בנוגע ל"נח איש צדיק"! ואם כן, כיצד יתכן שר' יצחק מהפך בחובתו דוקא!?

לתלמיד
עמ' 5

נח איש צדיק – תמים היה בדורותיו

ועל דרך זה צריך להבין בפירוש רש"י על הפסוק⁴ "תמים הָיָה בְּדִרְתּוֹ", "יֵישׁ מִרְבוּתֵינוּ דוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְשִׁבַח, כָּל שָׁכֵן אֵלֹהֵי הָיָה בְּדוֹר צְדִיקִים הָיָה צְדִיק יוֹתֵר; וַיֵּשׁ שְׂדוֹרְשִׁים אוֹתוֹ לְגַנְאִי, לְפִי דוֹרוֹ הָיָה צְדִיק וְאֵלֹהֵי הָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם לֹא הָיָה נֶחֱשָׁב לְכָלוֹם".

לכאורה, התורה מוסיפה מילה מיותרת – תמים היה "בדורותיו". החכמים דנים ביניהם מה מחדשת המילה. דעה אחת לומדת דבר של שבח – שאפילו בדור של רשעים היה הוא תמים, ואם כן, בוודאי שבדור של צדיקים הוא היה עוד יותר צדיק. דעה שנייה סוברת בדיוק להיפך, רק בהשוואה לדור של רשעים הוא נקרא צדיק, אך בהשוואה לדור רגיל הוא לא היה נחשב למשהו יוצא דופן.

ולכאורה: מאחר שישנה אפשרות לדרוש זאת לשבח, כיצד יתכן שגדולי ישראל ירצו לפרש זאת לגנאי דוקא!?

גם צריך להבין: מהו הלימוד וההוראה מעניין זה בנוגע לעבודת האדם.

נחמד: אמנם כל פוסק ומפרש בתורה עושה זאת לפי שורש נשמתו, אך כל זאת מובן כאשר מדובר על פסק הלכה שפוסקי הלכה נדרשים לו על מנת להורות לאנשי הדור כיצד לנהוג. אך כאשר מדובר בדרשה על מאורע שאירע לפני שנים רבות, מדוע להוציא דיבתו של אדם רעה אם אין בה השלכה והוראה מעשית!?

לקח לחיים

לפני שנלמד את הביאור, הבה נתמקד לרגע בהוראה שנובעת מהשאלה עצמה. תורה שבעל-פה מלאה במחלוקות ובדעות מגוונות מאוד. חלקן לחיוב, חלקן לשלילה. במקרה שלפנינו ישנו הסבר מתורת הקבלה מדוע חלק מהחכמים מפרשים את הסיפור בצורה שאינה מחמיאה לנח. אך דעתו של הרבי עדיין אינה מרוצה מכך. הייתכן לומר משהו שלילי על בן אדם אחר, הרי אפילו על בהמות משתדלת התורה שלא לומר דבר מגונה!?

השאלה כשלעצמה מהווה הוראה חשובה עבורנו עד כמה צריכים אנו ללמד זכות ולהתבטא בצורה נקייה ומכובדת על יהודי אחר.

[במקומות אחרים, ציטט הרבי סיפור מהתלמוד על אנשים שנהגו בצורה שלילית מאוד (כמו מרים בת בלגה) וביאר כיצד מעשיהם נבעו באמת ממקום טוב.]

ב. לפעמים הגנאי הוא השבח

<< הרבי

בפסקי דין מדברים ברור

והביאור:

לתלמיד
עמ' 6

בנוגע לזהירות שלא להוציא דבר מגונה מפיו, כפי שלמדים מזה ש"עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו" - ידועה השאלה ששואלים בחדרים ובישיבות: הרי מצינו בתורה כמה פעמים שנאמר הלשון "טמא" וכיוצא בזה (ולא רק "הבהמה אשר איננה טהורה")!?

והביאור בזה: כאשר צריכים לומר דין הנוגע למעשה בפועל, יש לדייק ולומר את הדבר באופן ברור ומוחלט, כדי שלא יבואו לידי טעות, וכיוצא בזה, ולכן אומרים שדבר זה הוא אסור או טמא וכיוצא בזה. מה שאין כן, כאשר מדובר אודות סיפור וכיוצא בזה שאינו נוגע למעשה בפועל, אזי צריכים לדבר בלשון נקיה, ולהזהר שלא להוציא מפיו דבר מגונה.⁵

הסיפור על נח משליך לחיי המעשה

ועל דרך זה מובן בנוגע לענינו: כאשר ישנו ענין בלתי רצוי - חובה או גנאי - בהנהגתו של נח - אי אפשר להעלים זאת ולדבר רק אודות השבח כו', מאחר שזהו ענין שנוגע למעשה בפועל - להזהיר שלא להתנהג כן, ולכן, אין ברירה אלא לומר שישנו ענין של גנאי שצריכים להזהר לא להתנהג כן.

לתלמיד
עמ' 6

והביאור בזה: מבואר בזהר שהחילוק בין משה לנח הוא - שמשה בקש רחמים עליהם ועורר רחמים על העולם, מה שאין כן נח לא ביקש רחמים על העולם והם נאבדו, ולכן נקראים מי המבול על שמו.

(ואף על פי שמבואר בזהר, שמשה לא תלה זאת בזכותו, אלא בזכות האבות - כמו שכתוב "זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך גו'", ואילו נח לא היה לו במי לתלות, ולכן מה הוא כבר יכול היה לעשות?! אף על פי כן, הוא היה צריך לנסות לבקש רחמים בזכות עצמו.)

נח רוצה שנדרוש בחובתו

ומאחר שנח צריך תיקון על זה שהוא לא ביקש רחמים על העולם - הרי תיקון הענין נעשה על ידי זה שהתורה מספרת ומדגישה שהנהגתו של נח היא הנהגה שאינה רצויה, וצריכים להיזהר שלא להתנהג כן. כלומר: עצם הענין שמהפכים בחובתו של נח מהוה תיקון על חובתו, ולכן, ההפיכה בחובתו של נח היא - בפנימיות הענינים - דבר טוב גם עבור נח.

לתלמיד
עמ' 6

מעין דוגמא לדבר: כאשר החוטא ומחטיא את הרבים שב בתשובה, הנה על ידי התשובה ביכולתו לתקן רק מה שהוא חטא, ולא מה שהחטיא את הרבים. ואילו התיקון על זה שהחטיא את הרבים הוא - על ידי זה שמפרסמים ומכריזים שפלוני החטיא את הרבים, כלומר, שתיקון הדבר נעשה על ידי האזהרה שלא יתנהגו כמותו חס ושלום.

5. לשלימות הענין יש לעיין בלקו"ש חלק י"א שיחה ב' לפרשת נח.

ועל פי זה מובן שרצונו של נח שיהפכו בחובתו, ויכתבו בתורה שצריכים להזהר שלא להתנהג כמותו (בזה שהוא לא ביקש רחמים על העולם) - כי על ידי זה נפעל תיקון הדבר.

משה רבינו רוצה שהתורה תדגיש שעלינו להידמות לאהרן דווקא

ועל דרך המדובר פעם אודות החילוק שבין משה ואהרן בנוגע להנהגה של אהבת ישראל, שאצל משה נאמר "ויבכו בני ישראל את משה - הזכרים", "אבל באהרן, מתוך שהיה רודף שלום ונתן שלום בין איש לאשתו ובין אשה לבעלה, נאמר כל בית ישראל, זכרים ונקבות".

הרבי מציין לשיחתו שנאמרה בשמחת תורה בשנה הקודמת, בה שוחח על ההבדל בין האבל של בני ישראל לאחר פטירת משה, לבין האבל שהיה לאחר פטירת אהרן.

מקור 6 ספר דברים פרק ל"ד פסוק ח'

על האבל לאחר פטירת משה אומרת התורה:

וַיִּכְפוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמָי בְּכִי אֲבָל מֹשֶׁה.

מקור 7 ספר במדבר פרק כ' פסוק כ"ט

וַיִּרְאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גָּזַע אֶהְרֹן וַיִּכְפוּ אֶת אֶהְרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל.

רש"י על ספר דברים פרק ל"ד פסוק ח'

"בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – הַזְּכָרִים. אֲבָל בְּאֶהְרֹן, מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה רוֹדֵף שְׁלוֹם וְנֹתֵן שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּבֵין אִשָּׁה לְבַעְלָהּ נֶאֱמַר כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל זְכָרִים וְנִקְבּוֹת.

רש"י לומד מהניסוח השונה, שלאחר פטירת אהרן הכהן בכה כל עם ישראל – הנשים והגברים, אך על פטירת משה רבינו בכו רק הגברים, ומבאר את הסיבה – אהרן הצטיין בהשכנת שלום בין כולם.

נשאלת השאלה: גם אם זה נכון שאהרן הצטיין בהשכנת שלום ולכן אבלו של העם היה גדול יותר, מדוע על התורה לרמז על כך במקום שהיא כותבת על פטירת משה, הרי זהו הזמן לדבר בשבחו של משה ולא להיפך?

<< הרבי

ענין זה נאמר ומודגש בפרשה שבה מדובר אודות מעלתו של משה, לפי שמשו עצמו רוצה שהתורה תכתוב ותדגיש ענין זה, כדי שבני ישראל ידעו שהנהגה בענין אהבת ישראל צריכה להיות בדוגמת הנהגתו של אהרן.

משה רבינו בעצמו רוצה שבענין זה נלמד מאהרן ולא ממנו, ולכן זוהי טובתו שנדגיש זאת כאשר אנו מדברים בשבחו.

בסגנון אחר: כאשר מדברים רק אודות שבחו וזכותו של נח - נשאר אצלו ענין של גנאי וחובה, מה שאין כן כאשר מדברים גם אודות הגנאי והחובה של נח, להזהר שלא להתנהג כן - מתקנים את הדבר, ואז נשאר אצלו רק ענין של שבח וזכות.

ג. רש"י ותורת הקבלה

<< הרבי

פרשנות דומה ברש"י ובזוהר

כאמור לעיל - מובא ענין זה גם בפירוש רש"י על התורה (תחילת פרשתנו): "יש מרבתינו דורשים אותו לשבח... ויש שדורשים אותו לגנאי" - דוגמת שני הפירושים שבדברי הזוהר (לזכותו או לחובתו). ובזה רואים את הקשר המיוחד שבין הזוהר ופירוש רש"י - שאותו ענין המובא בזהר מובא גם בפירוש רש"י.

לתלמיד
עמ' 8

רש"י מצטט מהזוהר

מקור 8 ספר בראשית פרק ז' פסוק י"ב

כאשר התורה מתארת את המבול היא משתמשת במילים שונות. פעם היא כותבת "גשם" ופעם "מבול". מדוע?

וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה.

לתלמיד
עמ' 8

רש"י:

וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל הָאָרֶץ. וְלַהֲלֹךְ הוּא אֹמֵר וַיְהִי הַמַּבּוּל? אֵלָּא כְּשֶׁהוֹרִיד הַחַיִּים הַחַיִּים, שָׂאם יַחְזְרוּ יְהִי גֶשֶׁם בְּרַכָּה; כְּשֶׁלֹּא יַחְזְרוּ – הָיָה לְמַבּוּל.

בכללות, מצטט רש"י בפירושו ממקורות קודמים; המדרש ומהתלמוד. אך כאשר אנו מחפשים את המקור של פירוש רש"י זה, אנו לא מוצאים אותו לא בתלמוד ולא במדרש, אלא במקום אחר – בזוהר הקדוש.

מקור 9 זוהר חדש פרשת נח, כ"ב, א'

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בֵּא וּרְאֵה, כְּשֶׁהוֹרִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַמַּיִם, הוֹרִידֵם תְּחִלָּה בְּרַחֲמִים, כְּדֵי לְהַרְאוֹת לְעוֹלָם, שָׂאם יֵשׁוּבוּ יִקְבְּלֵם. מִשְׁמַע דְּכַתִּיב בְּתַחֲלָה "וַיְהִי הַגֶּשֶׁם", וְלַהֲלֹךְ הוּא אֹמֵר "וַיְהִי הַמַּבּוּל", שָׂאם יַחְזְרוּ יְהִי גֶשֶׁם בְּרַכָּה, לֹא יַחְזְרוּ – הָיָה מַבּוּל.

לתלמיד
עמ' 8

<< הרבי

ענין זה מודגש עוד יותר בפירוש רש"י לעיל, "ויהי הגשם גו' הורידן ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה" - כי המקור היחיד לדברי רש"י הוא בזוהר חדש (כב, א), ומלבד דברי הזוהר לא מצינו זאת בשאר מדרשי חז"ל.

לתלמיד
עמ' 8

רש"י. רבנו שלמה יצחקי הנודע בכינויו רש"י (1040–1105) היה תלמיד חכם צרפתי נודע, וממכונני יהדות צרפת בימי הביניים. נחשב לגדול מפרשי התנ"ך והתלמוד. פועלו ופירושו השפיעו השפעה רבה על עיצוב דמותה של היהדות.

זאת אומרת: שלא כדעת הטועים שפירוש רש"י הוא פשוטו של מקרא בלבד, ואין לזה שייכות כלל עם חלק הרמז וכו', אלא בפירוש רש"י ישנם גם "נפלאות", וכפתגם אדמו"ר הזקן שפירוש רש"י הוא "יינה של תורה".

והקשר של רש"י (ופירוש רש"י) עם כללות חלק הרמז והסוד שבתורה מודגש גם בכמה סיפורי מופתים וכו' הקשורים עם דברי ימי חייו של רש"י, ועד לסיפור הידוע שאירע עם אמו של רש"י בהיותה מעוברת (קודם לידת רש"י) - שבלכתה פעם ברחוב צר, באה לעומתה מרכבה, ובדרך הטבע לא היתה אפשרות שהמרכבה תחלוף והיא והעובר יישארו שלמים - נעשה שקע בקיר בגודל המתאים לאשה מעוברת, וכך ניצלו שניהם.

כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר סיפר שבהיותו בעיר וורמייזא (עיר הולדתו של רש"י) - ראה את השקע בקיר שאודותיו מקובל סיפור הנ"ל (אפילו אצל אומות העולם).

השקע בקיר הציל את הלפיד המאיר

בעיר וורמייזא גר שונא ישראל מובהק אשר ידע כי אמו של רש"י מעוברת, והיא צועדת מידי יום ביומו בסמטה צרה לבית הכנסת להתפלל. באחד הימים, כאשר אמו של רש"י צעדה לבדה בסמטה הצרה, הבחינה לפתע באותו אדם הדוהר במהירות על סוסו במטרה לדרוס אותה ואת העובר אשר בבטנה למוות, ה' ישמרנו. האם נלחצה מיד אל הקיר כאשר שפתותיה מרחשות תפילה לה' בורא עולם שיציל אותה מידי הפרש האכזרי.

באותו רגע נעשה לה נס, ובקיר אליו נלחצה התהווה שקע שקלט אותה ואת עובריה בדיוק לפי מידותיה. הפרש העוין חלף בדהרה ולא גרם לה שום נזק, וכך ניצלה האם עם העובר היקר אשר בבטנה - אשר ברבות השנים הפך ללפיד מאיר בדורו ולדורות.

ד. תמיד לשאוף ליותר

<< הרבי

ההוראה

ההוראה מדברי הזהר - בנוגע לעבודת האדם:

לתלמיד
עמ' 10

יהודי צריך לדעת שככל שתהיה עבודתו באופן נעלה - אין לו להסתפק במעמדו ומצבו בהוה, אלא עליו להוסיף ולהתעלות לדרגה נעלית יותר, ביודעו שמעמדו ומצבו בהוה נחשב לענין של "גנאי" ביחס לדרגה נעלית יותר. ולכן, כאשר יודע ומרגיש "גנאי" זה, הרי זה יפעל עליו לבטל את ה"גנאי" ולהגיע לדרגה נעלית יותר, מה שאין כן אם יחשוב רק אודות ה"שבח" שבמעמדו ומצבו בהוה, ישאר בדרגה זו בלבד, שהיא בבחינת "גנאי" לגבי הדרגה שלמעלה ממנה.

חיי האדם משולים לטיפוס בסולם. בכל יום הוא גבוה יותר ממצבו אמש, אך נמוך יותר מהדרגה אליה יכול להגיע מחר או מחרתיים.

כעת הכל תלוי בו. הוא יכול להרגיש טוב מכך שהוא "משובח" יותר מהעבר ולהישאר במצבו העכשווי, או שהוא יכול להרגיש את ה"גנאי" שבמצבו בהשוואה ליכולתו האמיתית, וזה יגרום לו להתקדם בחיים.

מהסיפורים שלמדנו על נח ועל משה רבינו אנו רואים שגם צדיקים ענקיים כאלו, גם לאחר פטירתם, מרגישים שמה שעשו עד עתה לא היה מספיק טוב. הם רוצים שהחכמים יבהירו לדורות הבאים אחריהם שאפשר לעשות עוד יותר.

להתקדם בלימוד התורה

ולדוגמא - בלימוד התורה; גם כאשר למד ענין מסוים "מאה פעמים", ויתירה מזו: "מאה פעמים ואחד", ואם כן - טוען הוא - הגיע כבר לתכלית השלימות של לימוד התורה, אף על פי כן, אומרים לו שעליו להוסיף בזה ולהתעלות לדרגה נעלית יותר.

לתלמיד
עמ' 10

לשאוף להשפיע גם על הזולת

ועל דרך זה מובנת ההוראה בנוגע להתעסקות והשפעה על הזולת - היינו, שאין להסתפק בעבודתו בנוגע לעצמו, אלא צריכים להשתדל להשפיע ולפעול גם על הזולת, ועד שפועלים על העולם כולו.

לתלמיד
עמ' 10

משיחת ש"פ נח, ה'תשמ"ג.
הנחה בלתי מוגה.
תורת מנחם ה'תשמ"ג חלק א' ע' 436 ואילך